

teóriu moderného sociálneho konfliktu, ktorý sa vyvinul v Európe a Amerike ako dôsledok priemyselnej revolúcie, preniesť ponad všetok čas a priestor a položiť ho tam, kde im to práve vyhovuje. Oporu pre takéto tvrdenia však v mezoamerických reáliách nikde nenájdeme. V mayskej epigrafii, ani v početných záznamoch z aztéckych dejín sa nenachádza jediná zmienka o fenoméne, ktorý by čímsi pripomínal „ľudové povstanie“ (dokonca ani z čias krutého hladomoru). Teokratický mestský štát v starej Mezoamerike mal jednoducho inak definované sociálne väzby.

Vrátime sa však opäť k rámcovému hodnoteniu prínosu tejto práce pre českú a slovenskú verejnosť. Je celkom zjavné, že svojím spôsobom prevratné informácie, predovšetkým z prostredia mayskej kultúry, sa tu čitatelia dozvedajú útržkovite a takpovediac medzi riadkami. Celkom na mieste by teda bola požiadavka adresovaná vydavateľom, minimálne na preklad niektorej z aktuálnych prác o starých Mayocho. Napriek všetkým pozitívam, Carrascova kniha nie je primárne určená k odovzdávaniu základných a systematicky usporiadaných informácií a dielo takéhoto charakteru v našich podmienkach iba nechcane supluje. Budúci editor takejto knihy si však musí dať veľký pozor predovšetkým na aktuálnosť – a teda adekvátnosť informácií, ktoré sa rozhodne publikovať. Vydavateľstvo Prostor v tomto prípade urobilo šťastnú voľbu, aj keď jedenásť rokov, ktoré uplynuli od pôvodného copyrightu (1987) po súčasnú českú edíciu predstavuje v mezoamerických štúdiách obrovský časový úsek. Medzičasom by určite Carrasco zmenil pojednania o politických dejinách Mayocho, do ktorých dnes vidíme oveľa viac, rovnako by začlenil medzi najvýznamnejšie ceremoniálne centrá mayského sveta napríklad Calakmul, ktorý ešte vôbec nespomína, pretože jeho postavenie druhého najvýznamnejšieho strediska po Tikale ozrejmlil až rozsiahle vykopávky v roku 1994.

Keď sme už začali hodnotením tohto vydavateľského počínu, nedá mi, aby som nespomenul chronický nedostatok súčasných populárno-vedných edícií, ktorých vydavateľia sa domnievajú, že sa zaobídu bez vedeckej redakcie pripravovaného prekladu (Kateřina Březinová, Jana Zvěřinová). Týka

sa to aj vydania tejto knihy. Absencia vedeckej redakcie spôsobila napríklad zvláštny prepis termínu buddhistická stúpa, sing. stúpa, plur. stúpy (aj v češtine) anglickým termínom v plur. stupas (s. 95). Ešte väčším nedostatkom, ktorý sa týka prvých dām súčasnej mayológie Lindy Schele a Marry Ellen Millerovej je ich prehlásenie za mužov: „v této části textu je použito úryvků... autorů Scheleho a Millera“ (s. 218).

Všetky tu načrtnuté výhrady, či už k vydavateľom, či k samotnému autorovi, by v žiadnom prípade nemali zatieniť skutočnosť, že Carrascove *Náboženstvá Mezoameriky* predstavujú solídnu a vcelku aktuálnu bránu do u nás dosť zanedbávaného sveta mezoamerických náboženských predstáv. Svojím poňatím a snahou o porozumenie náboženstvu „zvnútra“ má čitateľ pred sebou dielo výnimočného charakteru, ktorého čítanie je nielen poučením, ale aj zážitkom.

MILAN KOVÁČ

Frederick M. Denny, Islám a muslimská obec, Praha: Prostor 1998, 200 s.

Na českém knižním trhu vyšlo již mnoho originálních titulů i překladů o islámu. Jednou z nejnovějších prací je kniha amerického antropologa Fredericka M. Dennyho (*Islam and the Muslim Community*, „Religious Traditions of the World“, San Francisco: Harper Press 1993) vydaná nakladatelstvím Prostor v řadě „Náboženské tradice světa“, které se specializuje na úvodny do problematiky náboženství určitých oblastí a tradic. Dennyho práce je již několikátá v řadě úvodů, které k tematice islámu v češtině vyšly v posledním období, a přesto není jen pouhým opakováním již známých skutečností. Její přínos spočívá především v antropologickém přístupu k tématu islámu a muslimů, což českému čtenáři přiblíží méně zdůrazňovaný, ale velice důležitý aspekt. Antropologické zkoumání islámu je jedním z klíčových oblastí výzkumu, je – jak zdůrazňuje i sám autor – podobně jako judaismus (a na rozdíl od křesťanství) „ortopraktickým“ náboženstvím, životním stylem, systémem detailních předpisů (příkazů i zákazů) pro každou

životní situaci, zakotvených v zákonu. Zákon, arabsky *šar'ia*, znamená „správnou cestu“, která má být následována každým věřícím, a tak ho podtrhuje i samotní muslimové. Tato práce podtrhuje tento důležitý charakter islámu i tím, že představuje čtenáři věrouku, instituce, struktury islámu z úhlu každodenního života, a ukazuje tak islám „všedního dne“.

Autor si neklade za cíl ukázat islám v celé jeho šířce, ani načrtnout komplexní obraz muslimské obce, což by v této útlé knížce ani nebylo možné. Omezuje se na stručnou charakteristiku základních pojmů a jevů „normativního“ islámu a přitom svůj výklad soustřeďuje na konkrétní – mnohdy velice osobní – příklady náboženských projevů, se kterými příznačně ilustruje stručně charakterizované pojmy a jevy, které jeho příklady zpřístupňují a dodávají jim určitou hloubku.

První kapitola slouží k orientaci čtenáře: vymezuje základní pojmy islámu a včleňuje islámské náboženství a civilizaci do „ostatního“ světa. Druhá kapitola sleduje chronologický vývoj islámských dějin s tradiční asymetrií – jako i mnoho ostatních úvodů k tématu – pro starší období: Muhammadovo působení a chalífát. Islámská historie je podávána stručně, ale přehledně. Třetí kapitola charakterizuje základní struktury muslimského života určené základními hodnotami, pravidly (pět pilířů), Koránem a proročskou tradicí (*sunna*), zákonodárstvím (*šar'ia*), islámskou právní vědou a teologií (*fikh*) a cestou osobní zbožnosti (*taríqa*) *súfíů*. Čtvrtá kapitola charakterizuje některé islámské instituce a ukazuje jejich vztah k životní dráze muslima (narození a dětství, dospívání a obřezka, svatba, smrt). Pro ilustraci dynamiky těchto institucí se autor poněkud detailněji věnuje soutěžím v recitaci koránu a uctívání „světů“ v celoislámském kontextu. Poslední kapitola je věnována některým aspektům moderního islámu, kde autor popisuje ambivalentní postavení a postoje muslimů k Západu (i obráceně) a představuje islámské centrum v městě Toledo v americkém státě Ohio. Autor prezentuje také své netypické názory na „fundamentalismus“ a „islamismus“, když se na tyto jevy nedívá z ryze politického úhlu, ale ukazuje je spíš na úrovni životního stylu a každodenní náboženské praxe. Na příkladech indonéské *muhamma-*

džije a bangladéšských „fundamentalistů“ poukazuje dále na nebezpečí, které může působit uniformizace radikálních islámských skupin ze strany vnějších pozorovatelů. Kniha končí krátká úvaha o možném vývoji islámu a jeho budoucím postavení ve světě.

Široká škála příkladů uváděných Dennyem dobře ukazuje, jak antropologický přístup umožňuje zkoumat problematiku islámu ve své rozmanitosti a různorodosti, ale vyzdvihuje i jeho jednotky prvky i na nejelementárnějších úrovních: na úrovni jedince a daného společenství. Tak vzdálené a rozličné společnosti, jako např. Indonésie a Maroko, jsou spojeny islámem, který má sice všude svou místní variantu, ale v základech zůstává sám sebou, něčím osobitým a fascinujícím, a který své vyznavače spojuje i odlišuje od ostatního světa. Příklad těchto dvou států není náhodný. Denny cituje i klasickou práci antropologie náboženství v oblasti islámu, studii Clifforda Geertze *Islam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia*, a pro srovnání uvádí většinu svých příkladů z okruhů „arabského“ islámu a jihovýchodní Asie. Píše v této souvislosti o dvojí identitě muslimů, určené jednak daným kulturním prostředím, na druhé straně pak islámem.

Dennyho antropologicky laděný úvod k islámu je přínosem nejen pro ty, kteří by chtěli získat o problematice islámu základní znalosti, ale i pro širší odbornou veřejnost: poskytne čtenáři – i když jen velice krátké – nahlédnutí do islámu z pozic antropologie a uvede zájemce do dalšího studia v tomto směru bádání, které v sobě skrývá velice zajímavé perspektivy.

K práci patří krátký glosář islámských pojmů, krátká chronologie islámských dějin, rejstřík a výběrová bibliografie nejdůležitějších českých prací a překladů o islámu. Dennyho studii přeložila Kateřina Hronová, úvod k ní napsal přední český orientalista Miloš Mendel.

ATTILA KOVÁCS